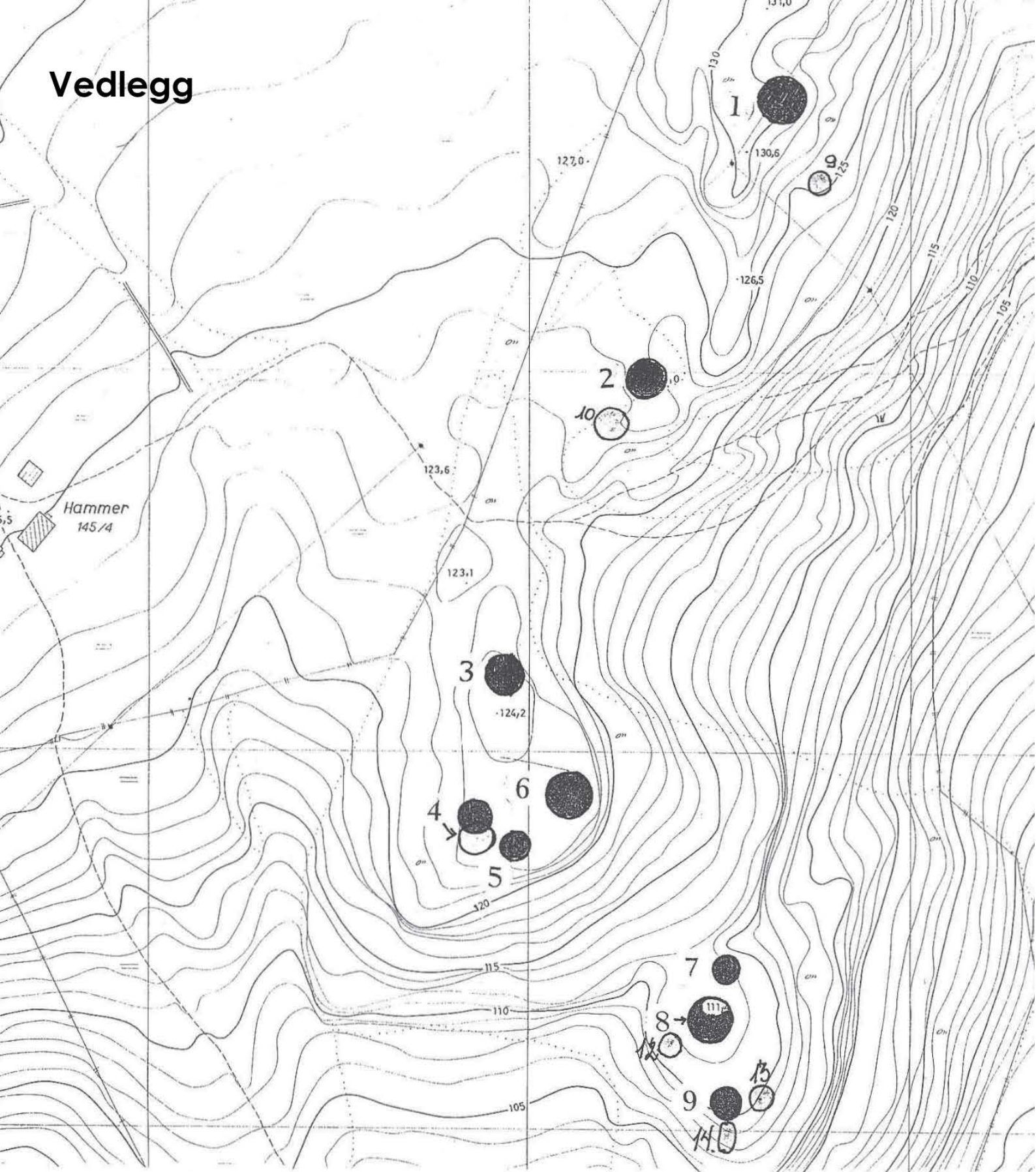

Vedlegg

Gravhaugene på Jyssan og kongehaugen på Herstad - delark 3

Kulturmiljøplan for 2022-2032

Hensynssoner

SKAUN
KOMMUNE

Områdebeskrivelse

Området strekker seg fra baksiden av gården som ligger på gnr/bnr 144/2, og inn på gnr/bnr 145/3. Trolig er det også gravminner og berøringspunkt inn på gnr/bnr 142/2 og 145/1. Arealet omfatter 2 platåer i landskapet; begge med prominent beliggenhet i landskapet, og som trolig er årsak til hvorfor stedet ble brukt til gravplass.

Inn i dette hensynssoneområdet ligger også gravhaugen på gården Herstad, gnr/bnr 140/2. Denne gravhaugen er ofte omtalt som Kongehaugen. Gravhaugen ligger drøyt 800 meter overfor området på Jyssan, men må likevel forstås som en del av det samlede gravhaugfeltet.

I denne hensynssonen har vi klassifisert området slik:

Antikvarisk verneverdi B, da helheten og antall gravhauger er i et slikt volum at området har regional verdi.

Historikk og kulturminneverdier

På Jyssan i Børse er det et større gravfelt, trolig stammer dette fra yngre jernalder. I skogsområdet som strekker seg fra Rossmoveien i vest, til boligfeltet langs veien i Gråbakkkan i øst, og med en bredde på om lag 100 meter langs nåværende kraftlinje finner man en mengde gravhauger som er laget i stein. Disse kan ibland fremstå som steinhauger, men er altså graver fra yngre jernalder. I løpet av yngre jernalder økte handelen betraktelig, og det ble alt mer vanlig å levne noe igjen i gravene som ble markert som hauger eller steinrøyser, og som ofte ble lokalisert på prominente plasser i landskapet. Fra funn gjort i Skaun kommune av metallsøkere de siste ti-åra, er det gjort en mengde arkeologiske funn av verdifulle objekter, og som viser at Skaun var en handelsplass av viss betydning.

Orienteringen til gravene, og deres plassering høyt opp i landskapet kan fortelle noe om deres alder og om hvilke mennesker som ble gravlagt her. Det var ikke sedvane å bygge slike graver for alle mennesker. Som regel ble disse oppført i fellesskap for folk som hadde status i samfunnet.

Hvor langt gravfeltet strekker seg i landskapet er vanskelig å fastslå, siden området er blitt omarbeidet flere ganger de siste tusen årene, blant annet for jordbruksformål. Det er likevel ikke usannsynlig at området er mer omfattende enn hva dagens regulering tilsier, og det vil derfor være nødvendig med videre undersøkelser for å faststille dette. Flere metoder kan være aktuelle, blant annet bakkeradar.

Gravfeltet er et av de store gravfeltene i Trøndelag, og kommunen har et spesielt ansvar å ivareta og sikre god forvaltning på Jyssen. Innenfor gravfeltet er det registrert 14 gravminner og det er antatt av både tidligere registratorer (Gaustad 1971 og Johansen 1992) og av Langbrekke Nilsen (i 2006) at det finnes flere uregistrerte fornminner/graver i området.

Samtlige graver i området er automatisk fredet etter Kulturminneloven av 1978. Dette innebærer at det er forbudt å gjøre inngrep eller endringer av noen form, uten at det foreligger skriftlig godkjent tillatelse (dispensasjon) fra kulturvernmyndighetene. Unntak fra dette er skjøtsel og vedlikehold etter antikvariske metoder.

Området utgjør et av Trøndelags store og bevarte gravfelt, og det vil være viktig å utarbeide en skjøtelsesplan og en informasjonsplan slik at denne delen av vår kulturarv kan tas i bruk som ressurs, både for innbyggere, skole og læreplan, men også turisme. Et viktig tiltak vil være å tilrettelegge for parkering. En slik parkering kan legges på nedsida (nordsida) av Rossmoveien. Det vil trolig i mindre grad ødelegge kulturverdier på området ved gravhaugene. Etablering av en kultursti med informasjon er også aktuelt.

Stedets lokalisering og mengden funn som er blitt gjort, kan også være en indikasjon på at hele høyda hadde en spesiell samfunnsrolle i yngre jernalderen, og at man var bevisst og brukte topografi for å manifestere makt og status i samfunnet. Det vil derfor være viktig å kartlegge, gjennom bruk av ikke penetrerende metoder som bakkeradar, om dette er tilfelle.

Gravhaugen som ligger noe lenger opp i landskapet, og som ofte omtales som Kongehaugen, inngår i hensynssona og i det framtidige formidlingsarbeidet ved gravhaugene på Jyssen.

Forskning antyder at maksimum én til to personer fra hver generasjon har fått en grav markert med haug eller røys på hver gård. Disse personene har trolig vært familieoverhodene. Gravene varierer betydelig i sammensetning, og avspeiler trolig den enkelte gårds status.

Kulturhistoriske verdier

Gravene og deres innbyrdes sammenheng, og deres lokalisering i landskapet er av stor historisk verdi, og må ses i sammenheng til fremveksten av et alt mer maktpolitisk og nasjonalt viktigere Trondheim.

Gravfeltet er automatisk fredet etter Kulturminneloven, og er et av Trøndelags få bevarte gravfelter fra denne tid. Gravfeltet sto tidligere som prioritert fornminne i Sør-Trøndelag

fylkeskommunes handlingsplan for fornminner, og er også med i ny regionale kulturmiljøplanplan.

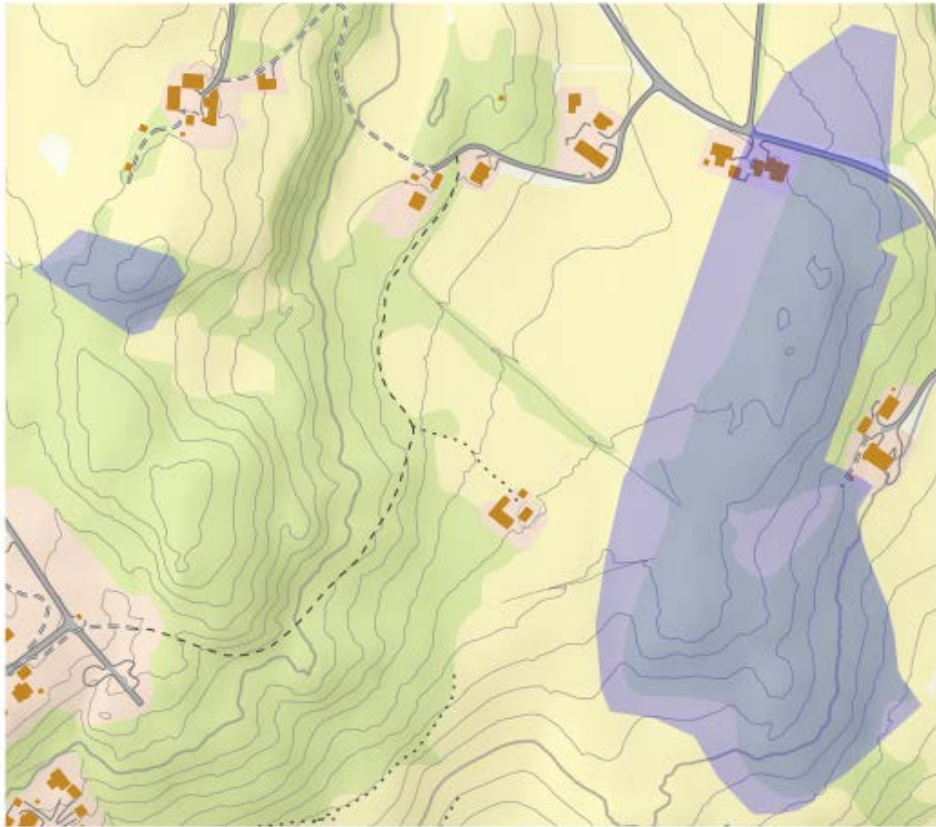
Området har allerede reguleringer i arealplan som “kulturmiljø”, og med tilgrensende områder som “infrastruktursone kulturmiljø”, så det vil i liten grad medføre endringer for området at det gis en hensynssonebestemmelse.

Området må ikke forstyrres med etablering av nye fremmed-elementer som oppføring at stolper for høyspent eller annet. I tillegg er det viktig å sikre at store trær eller annet som kan medføre skader på gravene ikke får etablere seg – noe som kan ivaretas gjennom en god og systematisk skjøtselsplan.

I tillegg foreslås det å etablere enn parkering og kultursti med informasjon, slik at kulturmiljøet tas i bruk som ressurs. For å ivareta området og dets verdier, foreslås det å utarbeide en skjøtselsplan for hele området beskrevet ovenfor. Se handlingsprogrammet i kulturminneplan for nærmere omtale av dette.

Videre foreslår vi at eksisterende areal utvides langs hele nåværende kraftlinje, og at man i samarbeid med Vitenskapsmuseet kartlegger eventuell forekomst av andre arkeologiske graver, funn eller bygningsstrukturer under bakken, og som kan bidra med ny kunnskap.

Hensynssone, kulturmiljø og landskap

I arbeidet med kulturmiljøplan for Skaun kommune er det foreslått lagt inn en hensynssone for Jyssan og kongehaugen på Herstad, se kartutsnitt.

Hensynssonen på Jyssan omfatter hele eller deler av gårds og bruksnummer: 144/2, 145/3, 142/2 og 145/4. I tillegg ligger Kongehaugen på Herstad på gnr/bnr. 140/2.

I kommuneplanens arealdel er det lagt inn flere hensynssoner for bevaring av kulturmiljøer og bygninger. Hva en hensynssone er, ligger i begrepet. Kommunen skal påse at det tas hensyn til kulturminneverdier i områdene som er markert som hensynssone.

Gravfeltet på Jyssan har Askeladden id 102617-1 og 179375. Det finnes også flere registreringer i området. Kongehagen har Askeladden-id 122464.

For dette området er følgende bestemmelse foreslått innarbeidet i kommuneplanen:

Kulturminner, historiske hageanlegg og bygningsmiljøer, samt vegetasjon og landskap med kulturhistorisk verdi, skal søkes bevart. Det skal legges vekt på verneverdi og sammenhengen

kulturminnene inngår i. Nye tiltak skal ha en bevisst plassering og utforming i forhold til kulturmiljøet/kulturminnet det blir en del av og tilpasses dette.

Her er det viktig å presisere at Kulturminneloven går foran denne bestemmelsen, da området er automatisk fredet.

I kommunedelplanen for kulturminner og kulturmiljøer beskrives klassifiseringen av bygninger med antikvarisk verdi som følger:

Klasse A - svært høy antikvarisk verdi

Dette er i hovedsak bygninger og anlegg med nasjonal verdi. Klasse A omfatter bygninger som er sjeldne på en eller flere måter og forutsettes bevart mest mulig slik de er. En kan ikke forvente å kunne gjøre endringer av betydning.

Klasse B - høy antikvarisk verdi

Dette er i hovedsak bygninger og anlegg med regional verdi, og som er sjeldne på en eller flere måter. Bygninger i klasse B forutsettes bevart mest mulig slik de er. En kan ikke forvente å kunne gjøre endringer av betydning når det gjelder eksteriøret. Nødvendige tilpasninger for å sikre fortsatt bruk vil kunne være akseptable så lenge de gjennomføres på antikvariske premisser.

Klasse C - antikvarisk verdi

Dette er bygninger og anlegg som i noen grad har antikvarisk verdi, og der det i vurderingen også er tatt hensyn til miljøskapende betydning og bygningens verdi som del av et større bygningsmiljø. For bygninger i klasse C kan det vurderes utvendige endringer i noen grad dersom kulturminneverdier hensyntas. Eventuelle tiltak må vurderes i hver enkelt sak og sees i sammenheng med omliggende miljø.

Plan - og bygningsloven

Gjennom plan og bygningsloven § 31-1 er kommunene pålagt "*ivaretagelse av kulturell verdi ved arbeid på eksisterende byggverk. Ved endring av eksisterende byggverk, oppussing og rehabilitering, skal kommunen se til at historisk, arkitektonisk eller annen kulturell verdi som knytter seg til byggverkets ytre, så vidt mulig blir bevart*".

For gravhaugene ved Jyssan vil føringene i PBL innebære at både de automatisk vernede gravhaugene blir bevart, men at det også tas ansvar for at hensynssoa følges opp slik at tiltak ikke etableres og forringer gravhaugene og opplevelsen av disse.

Litteraturliste

Store Norske leksikon: [gravhauger](#)

Askeladden - registreringene av gravhaugene på Jyssan i Børse og av Kongehaugen på Herstad i Børse

Arkeologisk rapport Jyssan – gnr/bnr 144/2 30.11.2006, arkivsaksnr. 200608960-6

Registrering av gravhaug (Herstad) – 25.09.1972 - Den kongelige norske videnskapers selskap

Arkeologisk rapport – nyregistrering av gravhaugen på Herstad (Trøndelag fylkeskommune – november 2021)

Regional plan for kulturmiljø i Trøndelag 2022- 2030 - [regional-plan-for-kulturmiljo---hoveddokument-vedtatt-15.12.21.pdf \(trondelagfylke.no\)](#)